

bizottság elnöke az országos főlevéltárnok, tagjai: a rangban következő, fogalmazó szakbeli orsz. levéltári tisztviselő és a belügyminisztérium által a történelem és segédtudományai terén kiváló férfiaktól kinevezett bizottságnak egy-egy, esetről-esetre az orsz. főlevéltárnok által meghívandó tagja. E kinevezett bizottság tagjai jelenben: Fraknoi Vilmos dr. püspök, Fejérpataky László dr. udv. tanácsos, egyetemi ny. r. tanár, Kovács Gyula dr. udv. tanácsos, egyetemi ny. r. tanár, Angyal Dávid dr. egyetemi ny. r. tanár, Ferdinándy Geyza dr. honv. min. tanácsos, egyetemi ny. rk. tanár és Illés József dr. az igazságügymin.-hoz beosztott kir. törvényszéki bíró, egyetemi magántanár.

A vizsga, mely díjtalan, az orsz. levéltár kijelölt helyiségében tartatik, mégpedig két nap az írásbeli, egy nap a szóbeli, reggel 9, illetve 10 órai kezdettel.

Az írásbeli vizsgálatnál első napon a vizsgázók egy sorshuzás útján nyert XIII. vagy XIV. századbéli latin s egy XVI. vagy XVII. századbéli iratot írnak le, a rövidítések felfejtésével. Második napon pedig szintén sorshuzás útján valamely magyar történeti vagy jogtörténeti kérdést írásbelileg fejtegetnek egy értekezés keretében. Ezen írásbeli témák mindenkor a belügyminisztérium által hagyatnak jóvá s időnként változnak. Munkaidő egy-egy dolgozatra 5 óra.

A szóbeli vizsgálat — harmadik napon — kollokviumból áll, melyen a pályázó a háromtagú bizottság által a latin nyelvből, latin paleográfiából, magyar paleográfiából, magyar történelemből, magyar magán-, köz- és egyházjogból megvizsgáltatik.

A paleografiai szóbeli vizsgán egy régi latin és magyar iratot adnak olvasni. Ennél fő a numerózus olvasás, a jogi részeknek már a hangban való megkülönböztetése. Azután valamely hazai latin auktort hoznak elő ex tempore fordítás végett. Ha jól megy, ez képezi a vizsgálatot a latin nyelvből, minden további grammatizálás nélkül.

A szóbeli vizsga tartama legalább két óra.

Ezen meglehetősen széles körű ismeretet és speciális érzéket igénylő vizsga letételéhez már előleges levéltári gyakorlat is szükséges. Ezt a törvény is elismeri, midőn a levéltári gyakornokokról szólva azt mondja: „A levéltári gyakornoki intézménynek célja a levéltári pályára készülő ifjaknak gyakorlatilag módot nyújtani, hogy magukat arra kiképezzék és adandó alkalommal megürülő állomásoknál a levéltári fogalmazói vizsgát sikerrel letehessék.”

Ezeket kívántuk legjobb tudomásunk és tapasztalatunk szerint kartársaink tájékoztatásra elmondani.

msj.

Törvényhatósági levéltárak állami felügyelet alá helyezése.

A vármegyei törvényhatóságok államosítását még az előző kormány bejelentette és az új kormány is programjába vette. Ami az államosítás irányelveiből nyilvánosságra jutott vagy a szaklapokban megvitatás tárgyát képezte, abból főszempontként a tisztviselők kinevezése domborodik ki. Ezzel a ténnyel a levéltárosok államiakká lesznek, de nem a levéltárak, melyek a törvényhatóságok tulajdonát tevén, azoknak kizárólagos rendelkezése alatt állanak.

Felesleges közhelyeket idéznénk, ha annak

az állításnak bizonyítására pazarolnánk időt és teret, hogy levéltárak a nemzet közkinccsei. A miveltebb köztudat ezzel ma teljesen tisztában van és számol. A külföldi állami levéltárak éppoly megbecsülésnek örvendenek, mint a múzeumok, s ki merné az Országos Levéltár értékét kevesebbre becsülni a Nemzeti Múzeumnál? Hogy ez így van, elég csak egy adatra hivatkoznunk. Az egész művelt világon elterjedt Baedeker könyvekre. A piros kötésű okos, megbízható és pontos kalauz, mindenütt fel-

említi, sőt kiemeli a fontos levéltárakat, mint a tudomány és művelődés fontos és nevezetes tényezőjét. A most munkában levő magyar Bae-deker is gondoskodik e mulasztásról, honfitársainkkal megismerteti a magyar tudományos intézmények sorában az arra érdemes levéltárakat is.

E kis kitérés után konstatálhatjuk, hogy igen sok törvényhatóság rendkívül becses levéltári anyag felett rendelkezik. Ez anyag eddigelé feldolgozva csak kis részben van. Egyes levéltárosokba csátottak közre a politikai- vagy művelődéstörténet körébe tartozó érdekesebb dolgozatokat a történeti folyóiratokban vagy a helyi lapokban, egyesületi évkönyvekben és értesítőkben. Több vármegye érdemes levéltárosa megbecsülésre méltó irodalmi munkáságot is fejt ki és külön folyóiratban közli az őrizetére bízott levéltár történeti becsű anyagát. Ezek a vármegyék talán el lehetnének állami felügyelet nélkül, mert tisztikarukban, közönségünkben európai érzék van a levéltár megbecsülésére és felismerték annak fontosságát.

Ezzel ellentétben igen sok vármegye van, amely levéltárával nem törődik, azt lehetetlen helyiségekben zsufolja össze és a levéltárat öreg papirosok tárházának tartja. (Arról nem is szólunk, hogy több olyan vármegye és város van, amely levéltára egy részét padláson vagy pincében raktározza el és ezzel a biztos pusztulás veszedelmének teszi ki.) Ezeknek némi felvilágosításul szolgált az 1912. LVII. tc.-nek a levéltári munkát az eddiginél jobban megbecsülő némely intézkedése (képesítési pót-lék, országos levéltári fogalmazási vizsga), mely a törvény indokolásából is kitetszik. A belügy-minisztérium mértékadó tényezői ismerik a levéltári munka értékét és a közigazgatási reform a levéltárosokra bizonyára csak kedvező változásokhoz hozhat: a levéltárosok képesítése kérdésében és ebből folyólag az állás javadalma-zásánál is.

Ezeknek a törvényhatóságoknak nagy szüksége van az állami felügyeletre, mely alól kivételt tenni természetesen nem lehet. A vármegyékre nézve csak megnyugtató lehet, ha multjának okiratos emlékeire szakemberek gyakorolnak felügyeletet és ezt központilag gyakorolja a kormány felügyeleti jogából folyólag. Az autonómia sérelmével sem jár e fel-

ügyelet, hiszen pl. most is gyakorolja a kormány az anyakönyvi másodpéldákra vonatkozólag, és az autonómia ebből semmi kárt nem szenved.

Természetesen az állami felügyelet útján kiderülne a levéltárakkal szemben követett mostoha eljárásnak minden rejtelve s a padlásra és pincébe eldugott rohadó, penészes írásokat is meg lehetne talán menteni.

Fejtegetésünk elején példázódtunk a muzeumokkal. Fényes analógia kínálkozik ezekben a levéltárak állami felügyeletére nézve is. Tudjuk, hogy a Muzeumok és Könyvtárak Országos Főfelügyelősége a király jóváhagyásával kezdte meg és folytatja működését és hatáskörébe tartozik minden jelentékenyebb vidéki muzeum és könyvtár. Állami felügyelet alatt vannak törvényhatósági, városi, egyházi, felekezeti egyesületi, tanintézeti tulajdont tevő könyvtárak és muzeumok. Miért ne lehetnének állami felügyelet alatt a hatóságok levéltárai, amely hatóságok az állami organizmusnak élő és mozgó szervei? Részemről azt hiszem, hogy ennek semmi akadálya s a közigazgatási reformok egyik intézkedését tehetné.

De nemcsak célszerűségi okok szólnak az állami felügyelet mellett, hanem szükségességi posztulátumok is. Csak egyet említünk fel ezek közül: a levéltárak selejtezésének kérdését. Most minden vármegye selejtez, erre szabályzatot készít, ezt jóváhagyás végett bemutatja. És mégis előfordulnak a selejtezésnél nagy és helyrehozhatlan hibák, melyek állami felügyelet mellett ki lennének zárva. Akkor ugyanis a helyszínén szakemberek állapítanak meg a selejtezés, e fontos munkálat tervét, nem pedig laikusok, akiknek jelszava a hely kimélése és lehető kihasználása.

A törvényhatósági levéltárak állami felügyelet alá helyezése nagy erkölcsi haszonnal járna a levéltári ügyre nézve. Emelkednék azok színvonala, megindulna országszerte a rendezési munkálat, ennek tudományu és irodalmi eredménye se maradna el.

A törvényhatósági levéltárak után az eddig jóformán hozzáférhetlen káptalani levéltárakat kell állami felügyelet alá helyezni, illetve azok tulajdonait rendszeres és szakképzett levéltárosi kezelésre kötelezni. ez azonban egész más természetű kérdés és más elbírálás alá tartozik. *Dr. Alapi Gy.*